Trollhättans Stad

Dokumentbeteckning:	Vägledande bestämmelser myndighetsutövning, LSS
Antaget av/Ansvarig	Omsorgsnämnden
Handläggare	Marianne Brattberg, SAS
Handlingen förvaras	Diariet
Diarienummer	257707. Ersätter 2023/00224
Datum	2025-10-28
Syfte:	Vägledning för bedömning och genomförande av insatser enligt LSS.
Gäller för:	Socialsekreterare LSS, Teamledare
Referensdokument:	Delegationsordning, Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), Socialtjänstlagen (SOL), Föräldrabalken, Socialstyrelsens föreskrifter samt rättstillämpning i förvaltningsdomstolar.
Uppföljning:	Innehållet i de vägledande bestämmelserna kommer kontinuerligt att genomgå översyn och uppdateras. Den senast uppdaterade versionen finns alltid på intranät.
Implementering:	Vägledande bestämmelserna ska hållas aktuella på biståndsenheten. Övriga verksamheter vid behov.

Innehåll

INLEDNING 3
VÄRDEGRUND 3
RAMAR FÖR VERKSAMHETEN 3
ALLMÄNT OM VÄGLEDANDE BESTÄMMELSER OCH RÄTTEN TILL INSATS ENLIGT LSS 4
Målgrupp 4
Informationsskyldighet 6
Rätten till insats 6
Rätten till insatser enl. 7 § 1 st LSS 6
Begäran om insatser enl. 8 § LSS 6
Goda levnadsvillkor enligt 7 § 2 st LSS 7
Individuell behovsbedömning 8
Avslagsgrunder 8
Annan lagstiftning 4 § LSS 8
Förhandsbesked 16 § 2 st LSS 8
Insats i annan kommun 8

Anmälan till försäkringskassan vid beslut om insats som kan påverka beslutet om assistansersättning enligt 15 § punkt 9....8
Förbehåll och ändring av gynnande beslut....8
INSATSER....9
Personlig assistans 9 § 2....9
Allmänna villkor....10
Grundläggande behov....10
Kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser....10
Andra personliga behov....11
Föräldraavdrag....11
Särskilda skäl för personlig assistans under vistelse i annan verksamhet ex. barnomsorg, skola....12
Gemensamt hushållsansvar....12
Personlig assistans under vistelse på sjukhus....13
Tillfälligt utökat behov av personlig assistans....13
Dubbelassistans....13
Vårdbidrag....**Error! Bookmark not defined.**
66-årsgränsen....**Error! Bookmark not defined.**
Egenvård....14
Undantag från rätten till ersättning för assistans, § 9 d....15
Tillsyn § 9 c....15
Skyldighet att lämna uppgifter § 11 a....15
Återbetalning eller neddragning av ersättning § 12....15
Retroaktiv ersättning....16
Ledsagarservice 9 § 3....17
Kontaktperson 9 § 4....17
Avlösarservice i hemmet 9 § 5....18
Korttidsvistelse utanför det egna hemmet 9 § 6....19
Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år 9 § 7....21
Boende i familjehem och bostad med särskild service för barn och unga 9 § 8....21
Boende i familjehem....22
Bostad med särskild service....22
Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna 9 § 9....24
Servicebostad....24
Gruppbostad....24
Annan särskilt anpassad bostad....24
Daglig verksamhet enligt 9 § 10....25

INLEDNING

Vägledande bestämmelser för en samordnad handikappomsorg beskriver de olika dokument som styr den verksamhet (läs myndighetsutövning) som bedrivs inom Enheten för myndighetsutövning, stöd och omsorg, Omsorgsförvaltningen, i Trollhättans Stad.

Vägledande bestämmelser omfattar följande:

Ramar för verksamheten

Innehåller en kort beskrivning av vilka övergripande styrdokument som reglerar verksamheten såsom lagstiftning, nationell handlingsplan, lokala planer för verksamhetsområdet, delegationsrätten och rutiner för handläggning. I ramar redovisas också de rutiner och arbetsordningar som överenskommes inom Biståndsenheten, mellan Biståndsenheten och resp. utförarenhet eller för alla handikappomsorgens och/eller kommunens verksamheter.

Rätten till insats

Här redovisas lagstiftningens intentioner och centrala begrepp gällande rätten till insats enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Insatser

Innehåller preciserade bestämmelser för verksamhetsområdet Omsorgerna för funktionsnedsatta, d v s de insatser för personer med funktionsnedsättningar som omfattas av lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) har rätt till.

VÄRDEGRUND

Insatser för personer med funktionsnedsättningar i Trollhättans Stad skall präglas av LSS grundläggande värderingar, synsätt och förhållningssätt samt kommunens grundläggande värderingar (se MRP). Samhällets socialtjänst vilar på demokratins och solidaritetens grund.

Detta innebär att den enskilda människan
- har förmågan att leva ett självständigt liv
- har eget ansvar för att klara sin livsföring (för sitt eget liv)
- har rätt till integritet
- har rätt att föra sin egen talan
- skall vara delaktig

Personer med behov av hjälp och stöd skall
- bemötas med respekt i dialog
- ges insats endast om den enskilde själv begär
- få sina behov individuellt prövade, tillgodosedda och anpassade
- vara fullt delaktiga i insatsernas utformande och utförande
- få insatserna utformade så att de är lätt tillgängliga
- få insatserna utformade så att de stärker förmågan att leva ett självständigt liv

RAMAR FÖR VERKSAMHETEN

Det finns en rad styrande dokument inom området.
Här följer några:
- Lag om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS).

- Socialtjänstlagen (SoL)
- Förvaltningslag
- Föräldrabalken
- Offentlighets- och sekretesslagen
- Nationella planer för handikappolitiken.
- Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd.
- Mål och resursplan för Trollhättans Stad, Omsorgsförvaltningen, Omsorgerna för funktionsnedsatta samt Biståndsenheten (MRP). Även budgethandlingen innehåller anvisningar och mål för verksamheten (se intranät).
- Delegationsförteckningen (se intranät).
- Vägledande bestämmelser för myndighetsutövning LSS (detta dokument).
- Verksamhetsplan för Enheten för myndighetsutövning stöd och omsorg (se intranät).
- Dokumenterade rutiner för arbetssättet inom myndighetsutövningen (se intranät).

Delegationsordningen är det samlade dokumentet som reglerar rätten att fatta beslut inom Omsorgsnämndens ansvarsområde. Delegationsordningen anger vilken lägsta befattningsnivå som har befogenhet att fatta resp. beslut.

I avsnittet ”Riktlinjer för utövande av delegerad beslutanderätt” anges att ”Ingen har beslutanderätt enligt förteckning förrän särskilt beslut fattats därom.” Detta kallas personlig delegation. Personlig delegation undertecknas på särskilt avsedd blankett (se rutiner vid myndighetsutövning).

Det finns dokumenterade rutiner för handläggning på biståndsenheten mm på förvaltningens intranät som t ex: rutin för handläggning, rutin för överklagande, rutiner för verkställighet, rutin för klagomålshantering samt rutin för avvikelserapportering samt Lex Sarah.

ALLMÄNT OM VÄGLEDANDE BESTÄMMELSER OCH RÄTTEN TILL INSATS ENLIGT LSS

Målgrupp

Omsorgsförvaltningens verksamhet Omsorgerna för funktionsnedsatta omfattar alla personer i som omfattas av personkrets enligt LSS.

Personkretsen för LSS omfattar endast *vissa* personer med funktionsnedsättningar, beskrivna i 1 § LSS (Lag om stöd och service till *vissa* funktionshindrade). Personkretsen omfattar således inte alla personer med funktionsnedsättningar.
Dessa ”vissa funktionshindrade” beskrivs i tre undergrupper.

1. Personer med	utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.
2. Personer med	hjärnskada förvärvad i vuxen ålder, förorsakad av yttre våld eller kroppslig sjukdom, och betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder till följd därav.
3. Personer med	andra fysiska eller psykiska funktionshinder, som är varaktiga, inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av

stöd och service.

För att fastställa personkretstillhörighet krävs:
För 1. personkretsen (den s.k. diagnosgruppen) krävs diagnos och intyg om utvecklingsstörning, om autism eller om autismliknande tillstånd av läkare/psykolog. Diagnoskriterier beskrivs i DSM IV. Diagnoser skall ej tolkas av handläggare.

För 2. personkretsen krävs intyg av läkare om hjärnskadan, dess uppkomst samt en utredning av den begåvningsmässiga funktionsnedsättningen. Denna utredning bör ha gjorts av psykolog.

För 3. personkretsen krävs intyg av läkare (och ev. annan specialist) som beskriver funktionsnedsättningen:
- vilken/vilka *förmågor den enskilde lider förlust a*v (ej sjukdomsbeskrivning),
- att *varaktigheten* är överskådlig över tid,
- att funktionshindret *ej beror på normalt åldrande*,
- att funktionshindret/-n är *stort/-a* (omfattar flera livsområden samtidigt)
- att funktionshindret *förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen* (inte klarar dagliga vardagsrutiner själv).

För att någon skall omfattas av 3:e personkretsen *krävs att alla 5 kriterierna är uppfyllda*.

Innebörden i de senare 4 kriterierna förtydligas i propositionen 1992/93:159, Stöd och service till vissa funktionshindrade.

Med *varaktigt funktionshinder* avses enligt propositionen att det inte skall vara av övergående eller tillfällig natur. Det framgår att lagen i första hand skall tillförsäkra personer med livslånga eller mycket långvariga funktionshinder det särskilda stöd som de behöver för att bygga upp och bibehålla levnadsvillkor som är likvärdiga med andra människors.

Kriteriet *funktionshinder som ej tillhör det normala åldrandet* används huvudsakligen vid bedömning av personkretstillhörighet av äldre personer för att skilja ut funktionshinder som är direkt relaterade till åldrandet från övriga, exempelvis gäller det vissa demenssjukdomar.

Med *stort funktionshinder* avses enligt propositionen att funktionshindret skall ha en sådan karaktär eller omfattning att det starkt påverkar flera viktiga livsområden samtidigt t.ex. boende, fritid, behov av rehabilitering eller habilitering. Detsamma gäller om en person dagligen är mycket beroende av hjälpmedel eller har återkommande behov av annan persons hjälp för den dagliga livsföringen t.ex. äta, klä sig, sköta hygien, förflytta sig eller meddela sig.

Med *betydande svårigheter i den dagliga livsföringen* avses enligt propositionen att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som t.ex. hygien, toalettbestyr, mathållning, av- och påklädning, förflyttning inomhus och utomhus, sysselsättning eller att utföra träning/behandling. Det kan också gälla svårigheter att kommunicera med andra eller att sköta sin ekonomi.

Så skall det ge *upphov till omfattande behov av stöd och service*, vilket enligt propositionen (sid 169) i allmänhet innebär att den enskilde har ett dagligt behov av långvarigt eller upprepat stöd.

För personer med flera funktionsnedsättningar måste den samlade effekten bedömas.

Informationsskyldighet
Av 15 § 1 framgår att det till kommunens uppgifter hör att fortlöpande följa upp vilka som omfattas av LSS och vilka deras behov av stöd och service är. Enligt 15 § 2 ingår vidare i kommunens uppgifter att verka för att personer som omfattas av LSS får sina behov tillgodosedda. Enligt 15 § 3 ska kommunen informera om mål och medel för verksamheten enligt LSS. Bestämmelserna är allmänt hållna och saknar konkretion.

15 b § En kommun som har tagit emot ett beslut från Försäkringskassan som innebär att en enskild saknar rätt till assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken, ska utan dröjsmål informera den enskilde om förutsättningarna för insatser enligt 9 § 1–10. Detta gäller dock inte om det är uppenbart obehövligt att lämna sådan information. Lag (2018:556).

Rätten till insats
Dessa bestämmelser avser insatser för personer med funktionsnedsättningar enligt LSS.

Rätten till insatser enl. 7 § 1 st LSS
Rätten till insatser regleras i 7 § LSS ”Personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Personer som anges i 1 § 1. och 2. har, under samma förutsättningar, även rätt till insatser enligt 9 § … 10.”

Tre kriterier skall uppfyllas för att ha rätt till insatsenligt LSS.
- Personen skall omfattas av personkretsen enl. LSS
- Behov skall föreligga och namngiven insats i 9 § LSS
- Behovet skall faktiskt inte vara tillgodosett

Begäran om insatser enl. 8 § LSS
Insatser enligt denna lag kan endast ges till den enskilde om han/hon begär det. Ena ansökan/begäran om insats kan endast göras av den enskilde, vårdnadshavare eller legal ställföreträdare såsom god man eller förvaltare.

För barn över 15 år kan inte en insats som begärs av vårdnadshavare beviljas mot barnets vilja om den själv kan uttrycka sin önskan eller sina behov.

Vuxna och ungdomar över 15 år skall endast beviljas insatser på ställföreträdares ansökan om han/hon uppenbart saknar förmåga att själv föra sin talan.

När åtgärder enligt denna lag berör barn skall barnets bästa särskilt beaktas. När en insats rör barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets bästa ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad enl. 6 § LSS, 5 kap.

Enligt 4 § LSS innebär denna lag ”… ingen inskränkning i de rättigheter som den enskilde kan ha enligt någon annan lag.”

Dessa bestämmelser omfattar ej insats enligt 9 § 1. LSS angående rådgivning och annat personligt stöd. Huvudman är Västra Götalandsregionen.

Goda levnadsvillkor enligt 7 § 2 st LSS
Om rätten till insats föreligger skall den enskilde genom insatserna tillförsäkras *goda levnadsvillkor***.** Detta begrepp skall ej sammanblandas med det kvantitativa innehållet i socialtjänstlagens begrepp *skälig levnadsnivå***.**
Goda levnadsvillkor innebär att:

- insatserna skall ha en skälig nivå
- insatserna skall vara varaktiga och samordnade
- insatserna skall anpassas till mottagarens individuella behov
- insatserna skall utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem
- insatserna skall utformas så att de stärker den enskildes *förmåga* att leva ett självständigt liv.
- den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges

Insatser som är varaktiga över tid, individuellt anpassade (ej enl. standardiserad mall), lättillgängliga och utformade så att de tydligt stärker den enskildes egen förmåga (även om den är ringa) att leva så självständigt som möjligt samt inflytande och medbestämmande är de kvaliteter som svarar mot *goda levnadsvillkor.* Goda levnadsvillkor relaterar till målet enl. 5 § LSS ”Verksamhet … skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet… Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra.”

Det framgår av Regeringsrättens praxis RÅ 2007 ref. 62 II att den enskilde inte har rätt att få insatsen utformad exakt så som han eller hon önskar, så länge insatsen tillförsäkrar honom eller henne goda levnadsvillkor.

Formuleringen om goda levnadsvillkor är direkt hämtad från 1986 års omsorgslag.
Med tanke på den betydelse som formuleringen kommit att få i LSS kan det vara intressant att notera att den knappast alls förklaras eller kommenteras i förarbetena till omsorgslagen.
Omsorgsutredningen, som presenterade det första förslaget till en reviderad omsorgslag, föreslog utan särskild motivering formuleringen ”goda levnadsbetingelser”. I prop. 1984/85:176 har denna formuleringen ändrats till ”goda levnadsvillkor”. Inte heller här finns det någon särskild motivering till ordvalet. Det föredragande statsrådet gör en jämförelse med biståndsparagrafen i SoL, men kommenterar inte den skillnaden.
Det är alltså inte givet, utifrån lagar och förarbeten, att goda levnadsvillkor måste betyda något annat eller något bättre än skälig levnadsnivå. Möjlighet att leva som andra. ***(Slutbetänkande av LSS-kommittén, SOU 2008:77).***

I praktiken innebär skillnaden följande

- Främst med hänsyn till LSS-insatsernas utformning och definition, men även i praxis där en jämförelse många gånger görs med dem som är i samma ålder och livssituation än med ”befolkningen i allmänhet” mer än vad som är skäligt.
- Ett exempel på att det inte är givet att goda levnadsvillkor måste betyda något annat eller något bättre än skälig levnadsnivå torde vara Högsta förvaltningsdomstolens domar om insatsen ledsagarservice där bedömningen inte särskiljer sig från den som avser SoL.
- Utrymmet för kostnadshänsyn genom alternativa insatser är dock mindre vid tillämpning av LSS än socialtjänstlagen.
- Att viss kostnadshänsyn kan tas främst vid utförandet av insatser framgår av Högsta

förvaltningsdomstolens praxis.

Individuell behovsbedömning
Vid myndighetsutövning (beslutsfattande i personärende) *skall alltid* en individuell behovsbedömning göras för att det klart skall framgå om den enskildes behovssituation kan tillgodoses med insatser och omfattning i enlighet med Trollhättans Stads Vägledande bestämmelser för insatser enligt LSS och socialtjänstlagen för personer med funktionsnedsättningar. Om inte behovet kan tillgodoses inom ramen för dessa vägledande bestämmelser skall det tydligt framgå av den individuella behovsbedömningen.

Avslagsgrunder
Utifrån den individuella prövningen och där ett avslag ges ska det vi avslag framgå följande.

- Att sökande ej tillhör någon av de angivna personkretsarna
- Att behovet faktiskt är tillgodosett
- Att behov av insatsen ej föreligger
- Att personen har uppnått riktåldern för pension (gäller ansökan om personlig assistans)
- Att personen ej har rätt till daglig verksamhet (personkrets 3)

Annan lagstiftning 4 § LSS
LSS utgör ett komplement till annan befintlig lagstiftning inom området, vilket innebär att lagen inte medför några inskränkningar i rätten till insatser som kan tillkomma enligt annan lagstiftning, 4 § LSS. Det ansvar som åligger annan huvudman skall således beaktas.

Förhandsbesked 16 § 2 st LSS
Den som tillhör personkretsen och tänker bosätta sig i en annan kommun kan ansöka om förhandsbesked om rätten till insatser i inflyttningskommunen.
Inflyttningskommunen skall hantera denna ansökan på sedvanligt sätt och meddela förhandsbesked om rätten till insatser enl. 9 § LSS.

Kommunen skall utan dröjsmål planera och förbereda insatserna. Förhandsbesked gäller i 6 månader från den dag då insatserna blir tillgängliga för den enskilde.

Ansökan skall göras av den enskilde. Beslut skall fattas om förhandsbesked.
När den enskilde flyttar till kommunen skall förhandsbeskedet omvandlas till reguljära insatsbeslut.

Insats i annan kommun
Den enskilde har ingen rätt att få insats i annan kommun om behovet kan tillgodoses i hemkommunen.

Anmälan till Försäkringskassan vid beslut om insats som kan påverka beslutet om assistansersättning enligt 15 § punkt 9.
Kommunen ska underrätta Försäkringskassan om en person som får assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken beviljas boende med särskild service, daglig verksamhet, barnomsorg eller annan insats som kan påverka rätten till assistansersättning.

Förbehåll och ändring av gynnande beslut
Om ett beslut är uppenbart felaktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning ska beslutet ändras om det är möjligt att ändra det snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part (37 och 38 §§ FL).

Men om beslutet är gynnande för den enskilda parten får det ändras till den enskildes nackdel bara i följande fall (37 § FL):

- Om det uttalas i själva beslutet eller de föreskrifter som beslutet har grundats på att beslutet får återkallas under vissa förutsättningar.
- Om tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart.
- Om felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Skyldigheten att kommunicera

När ett beslut avser ett fortlöpande bistånd utan någon angiven tidsbegränsning kan däremot skälen för omprövning vara så starka - exempelvis om biståndsbehovet väsentligt förändras - att ett absolut förbud mot omprövning på grund av ändrade förhållanden inte bör uppställas.

Det kan dock inte komma i fråga att låta ändringar av andra förhållanden än sådana som kunnat beaktas vid det ursprungliga ställningstagandet få föranleda en omprövning. (RÅ 2000 ref 16)

Även tidsbegränsade beslut som löpt ut och verkställigheten ej avbrutits kan prövas på nytt.

”Det förhållandet att en kommun, sedan tiden för ett tidsbegränsat beslut om personlig assistans har löpt ut, ändå fortsätter att utföra insatsen innebär inte att det för den enskilde har uppstått en rätt till personlig assistans tills vidare. Förändras den enskildes behov kan saken prövas på nytt”. ***(HFD 2014-5399) (HFD 2016 ref 7)***

INSATSER

Personlig assistans 9 § 2

Typ av insats innehåll	Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans enligt 9 § 2 LSS och 9 a § LSS till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB). Insatsen personlig assistans är ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer till den som på grund av stora och varaktiga funktionsnedsättningar inte själv klarar att tillgodose sina grundläggande behov. Insatsen utförs av en anställd person och den enskilde kan själv välja anordnare av den personliga assistansen och därmed vem som ska anställa de personliga assistenterna. - När kommunen anlitas som utförare ges assistansen i form av biträde av personlig assistent. - När en privat assistansanordnare anlitas eller när den enskilde väljer att själv vara arbetsgivare för sina personliga assistenter ges insatsen i form av ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans.

Syfte och målgrupp	Syftet med insatsen är att ge personer med stora och varaktiga funktionsnedsättningar hjälp med alla sina personliga behov om de inte är tillgodosedda på annat sätt. En grundläggande tanke är att det skall vara en sammanhållen insats som i sig innefattar andra insatser, vilket ger samordning och kontinuitet som skall begränsa antalet personer som utför insatsen. Den som beviljas personlig assistans har rätt att få hela hjälpbehovet prövat inom ramen för denna insats. **Allmänna villkor** **Grundläggande behov** Med personlig assistans enligt 9 § 2 LSS avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av funktionshinder behöver hjälp med de så kallade grundläggande behoven enligt 9 a § LSS: 1. andning, 2. personlig hygien, 3. måltider, 4. av- och påklädning, 5. kommunikation med andra, 6. stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom, 7. stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa. Av Högsta förvaltningsdomstolens avgörande RÅ 2009 ref. 57 framgår att de hjälpbehov som ska hänföras till grundläggande behov ska vara av ett kvalificerat slag och att det som främst åsyftas är sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Hjälp med behov enligt första stycket 1, 6 och 7 ska anses som hjälp med grundläggande behov, oavsett hjälpens karaktär. Detta gäller även hjälp med måltider i form av sondmatning och hjälp i form av kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser. **Kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser** Om den enskilde på grund av en psykisk funktionsnedsättning behöver kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser för att han eller hon själv ska klara att tillgodose ett grundläggande behov som avses i första stycket 2–5, ska sådana insatser beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet. För att aktiverings- och motiveringsinsatser ska bedömas kvalificerade krävs ett mer omfattande stöd än vägledning, påminnelser eller instruktioner och det ska krävas en omedelbar fysisk närhet i samband med integritetsnära situationer.

	Andra personliga behov Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt. - Om behovet avser hjälp med ett grundläggande behov som avses i första stycket 1 eller 7, omfattar rätten till insats alla åtgärder som är direkt nödvändiga för att hjälpen ska kunna ges. - Om behovet avser hjälp med måltider i form av sondmatning, omfattar rätten till insats alla åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med sådana måltider. Personlig assistans för andra personliga behov avser även: - Väntetid dvs tid under den enskildes dygnsvila när en assistent behöver vara tillgänglig i väntan på att den enskilde behöver hjälp utan att det är fråga om tillsyn, - Beredskap dvs tid under den enskildes dygnsvila när en assistent i stället behöver finnas till förfogande på annan plats i väntan på att den enskilde behöver hjälp,
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Individuellt behovsprövat.
Särskilda villkor, undantag	**Föräldraavdrag** När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Detta ska göras genom schablonavdrag (föräldraavdrag) från barnets behov av hjälp med sina grundläggande behov och andra personliga behov enligt 9 a § LSS. Föräldraavdrag ska fastställas med hänsyn till barnets ålder och göras dels från grundläggande behov och från andra personliga behov. Vid tillämpning av 9 f § LSS ska det föräldraavdraggöras enligt: **Grundläggande behov** / **Andra personliga behov** 0 år: 6 timmar/dygn (84 timmar/vecka) / 0 timmar/dygn 1–6 år: 1 timme och 15 minuter/dygn / 15 minuter/dygn 7–11 år: 30 minuter/dygn / 30 minuter/dygn 12–17 år: 0 timmar/dygn / 30 minuter/dygn Avdrag ska dock inte göras till den del hjälpbehovet avser: - sådant stöd som avses i 9 a § LSS första stycket 1 eller 7, - åtgärder som är direkt nödvändiga för hjälp enligt 9 a § LSS första stycket 1 eller 7 ska kunna ges, - måltider i form av sondmatning, - åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med sådana måltider, - grundläggande behov från och med den månad då barnet fyller 12 år,

- andra personliga behov före den månad då barnet fyller ett år,
- andra personliga behov från och med den månad då barnet fyller 18 år.

Särskilda skäl för personlig assistans under vistelse i annan verksamhet ex. barnomsorg, skola
Särskilda skäl för personlig assistans under vistelse i annan verksamhet, till exempel barnomsorg, skola eller daglig verksamhet

Av förarbetena framgår att en grundtanke i assistansreformen har varit att personlig assistans inte skall ersätta personal som behövs för att driva en kommunal verksamhet, t.ex. barnomsorg, skola eller daglig verksamhet.

Det bör vara huvudmannens uppgift att se till att de resurser som krävs med hänsyn till den funktionshindrades behov tillförs verksamheten, t.ex. genom höjd personaltäthet, specialpedagogiskt stöd eller elevassistans.

Det kan ändå finnas skäl att bevilja personlig assistans för tid då en person som omfattas av lagen vistas inom barnomsorg, skola eller daglig verksamhet:

- om funktionshindret skapar särskilda svårigheter att kommunicera med andra än den personliga assistenten,
- om det med hänsyn till den funktionshindrades hälsotillstånd är viktigt att den personliga assistenten finns till hands,
- om funktionshindret gör det särskilt angeläget att den assistansberättigade har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig eller
- om funktionshindret är sådant eller kombinationen av funktionhinder sådan att den funktionshindrade behöver tillgång till någon person med ingående kunskap om den funktionshindrade och dennes hälsotillstånd (jfr prop. 1995/96:146 s. 14–15 och bet. 1995/96:SoU15 s. 15)

Gemensamt hushållsansvar
I äktenskapsbalken regleras det ansvar som åvilar makar/sambor för det gemensamma hemmet. Enligt 2 § äktenskapsbalken skall makar visa trohet och hänsyn. De skall gemensamt vårda hem och barn och i samråd verka för familjens bästa. Vidare framgår enligt 4 § att makar skall fördela utgifter och sysslor mellan sig.

Äktenskapsbalken fastställer därmed ett gemensamt ansvar för hem och hushåll.

Regeringsrätten anför i dom 1997 (RÅ 1997 not. 165) att makar har ett gemensamt ansvar för hushållet vilket medför att den make/maka utan funktionsnedsättning kan anses vara ansvarig för en stor del av göromålen i hemmet.

Makarna ska därmed fördela ansvaret för de arbetsuppgifter som förekommer i deras gemensamma hem utifrån förmåga.

Vad gäller sambor ska sambor i dessa avseenden jämställas med makar.

Personlig assistans under vistelse på sjukhus
Enligt huvudregeln kan man inte få personlig assistans när man vårdas på sjukhus.

Om särskilda skäl föreligger bör den personliga assistenten kunna följa med och bistå den funktionshindrade personen vid kortare sjukhusvistelser.

- Detta kan gälla till exempel vid akut intagning på sjukhus i de fall där karaktären av funktionshindret gör det särskilt angeläget att den personliga assistenten finns till hands. Även om sjukhusvistelsen visar sig bli långvarig ska assistansersättning kunna utgå i ett initialt kortare skede.
- Detta kan gälla exempelvis i situationer där den enskildes funktionshinder skapar särskilda svårigheter att kommunicera med andra än de personliga assistenterna eller där det med hänsyn till den funktionshindrade personens hälsotillstånd är viktigt att den personliga assistenten finns till hands.
- Det kan också finnas situationer där funktionshindret gör det särskilt angeläget att den assistansberättigade har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig.

Avsikten är emellertid inte att den personliga assistenten ska ersätta den omvårdnad sjukvårdshuvudmannen är skyldig att ge.

Tillfälligt utökat behov av personlig assistans
Tillfälligt behov kan uppstå som ett komplement till assistanstimmar enligt socialförsäkringsbalken eller som ett komplement till tidigare fattat beslut om insatsen enligt LSS t.ex. i samband med semesterresa eller vid sjukdom.

Innan rätten till tillfällig utökning bedöms görs en personkretsbedömning och en bedömning av om personen har så omfattande behov att hen har rätt till personlig assistans enligt LSS.

Dubbelassistans
Enligt § 9 a LSS framgår att den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt, har rätt till två eller fler assistenter endast om möjligheterna att få bidrag enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag eller hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen har utretts.

Det är först när möjligheterna att tillgodose behoven med bostadsanpassning eller hjälpmedel har utretts som en sådan rätt föreligger. Detta innebär att en arbetsterapeut har gjort en bedömning eller att en motsvarande utredning har uppvisats.

Med hjälpmedel avses sådana som regleras i hälso- och sjukvårdslagen. Att möjligheterna ska ha utretts innebär att beslut i ett ärende om bidrag enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. och en bedömning av en arbetsterapeut eller motsvarande utredning ska bifogas en ansökan om dubbelassistans.

Om bostadsanpassningsbidrag eller hjälpmedel överhuvudtaget inte är aktuellt får möjligheterna anses utredda redan med ett sådant konstaterande.

Om behovet av dubbelassistans föreligger i samband med grundläggande behov ska tiden för den andra eller flera assistenter också räknas med i tiden för grundläggande behov.

Behov av dubbelassistans ska kunna härledas till den enskildes behov av stöd och hjälp från två personer, och kan inte beviljas utifrån t.ex. arbetsmiljöskäl.

Omvårdnadsbidrag
Omvårdnadsbidrag är en statlig ersättning vilket kan beviljas en förälder för merarbete med särskild tillsyn och vård samt för de merkostnader som orsakas av barnets sjukdom eller funktionshinder.

Detta bidrag handläggs av Försäkringskassan.

En förälder som uppbär vårdbidrag för sitt barn och ansöker om personlig assistans för barnet kan inte nekas insatsen med hänvisning till att omvårdnadsbidrag är beviljat.

Information skall lämnas om att vårdbidrag ofta reduceras som en följd av att insatsen personlig assistans beviljas.

Föräldern ansvarar för att informera Försäkringskassan om förändrade förhållanden.

Riktåldern för pension
Rätt till personlig assistans föreligger enligt 9 b § LSS efter att den enskilde nått riktåldern för pension om insatsen beviljats före han/hon uppnått riktåldern för eller om ansökan inkommit till kommunen senast dagen innan och därefter blivit beviljad.

Insatsen får inte utökas i omfattning efter det att den enskilde nått riksåldern för pension. Den enskildes behov av hjälp/stöd därefter hänvisas till att den enskilde har möjlighet att ansökan om bistånd enligt SoL.

Egenvård
Lagen (2022:1250) om egenvård trädde i kraft den 1 januari 2023.

I lagen om egenvård definieras egenvård som en hälso- och sjukvårdsåtgärd som behandlande hälso- och sjukvårdspersonal som har legitimation eller särskilt förordnande har bedömt att en patient kan utföra själv eller med hjälp av någon annan.

Egenvården ska alltså vara bedömd av behandlande hälso- och sjukvårdspersonal, enligt lagens definition.

	Enligt 9 g § LSS får personlig assistans enligt 9 § 2 inte lämnas för sjukvårdande insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen. En HSL-insats som får utföras som egenvård enligt lagen om egenvård kan ge rätt till personlig assistans.
Särskilda villkor, utförande	**Undantag från rätten till ersättning för assistans, § 9 d** Som kostnad för personlig assistans ersätts inte om: 1. Assistansen utförs av person under 18 år 2. Assistenten är bosatt utanför EES området 3. Assistenten på grund av sjukdom, ålder eller liknande orsak saknar förmåga att utföra assistansen. 4. Arbetstid som överstiger den lagstadgade arbetstiden enligt arbetstidslagen. **Tillsyn § 9 c** När ekonomiskt stöd har beviljats och assistans utförs av någon som är närstående till eller lever i hushållsgemenskap med den insatsberättigade och som inte är anställd av kommunen, ska: - Kommunen få besöka den insatsberättigade när det behövs för bedömningen av rätten till eller behovet av insatsen eller i övrigt för tillämpningen av denna lag, - Inspektionen för vård och omsorg få tillträde till bostaden för att inspektera assistansen enligt 26 d §. Med närstående enligt första stycket avses make, sambo, barn, förälder och syskon samt deras makar, sambor och barn. **Skyldighet att lämna uppgifter § 11 a** Den som är arbetsgivare för eller uppdragsgivare åt en personlig assistent ska lämna följande uppgifter till kommunen: 1. Uppgifter som visar om assistenten är närstående till eller lever i hushållsgemenskap med den insatsberättigade, om assistenten har fyllt 18 år och om assistenten är bosatt inom eller utanför EES-området. Uppgifterna ska lämnas innan assistansen börjar utföras och vid ändrade förhållanden. 2. Uppgifter som visar den arbetstid som assistenten har arbetat hos en insatsberättigad. Uppgifterna ska lämnas månadsvis i efterhand. 3. Uppgifter som visar att något förhållande som anges i 9 d § 3 inte föreligger. Uppgifterna ska lämnas på begäran av kommunen. **Återbetalning eller neddragning av ersättning § 12** - Om en myndighet vid upprepade tillfällen utan giltig anledning vägras besök eller inspektion enligt första stycket, får det ekonomiska stödet enligt 9 § 2 dras in eller sättas ned. För att stödet ska få dras in eller sättas ned krävs att den insatsberättigade har informerats om denna påföljd.

	- Kommunen får besluta om återbetalning av ekonomiskt stöd som kommunen beviljat om den som erhållit stödet eller hens ställföreträdare genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har förorsakat att det ekonomiska stödet har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. - Detsamma gäller om det ekonomiska stödet annars har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som erhållit stödet eller hans eller hennes ställföreträdare skäligen borde ha insett detta. **Retroaktiv ersättning** Insatsen biträde av personlig assistent kan inte utgå för förfluten tid (RÅ 2006 ref. 76). Ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans kan däremot under vissa förutsättningar utgå för förfluten tid (RÅ 2005 ref. 85 och RÅ 2000 not. 176). Det ankommer i första hand att pröva om sådana förutsättningar föreligger. Det ska också ha uppstått en ersättningsgill kostnad (RÅ 2000 not. 176), och nämnden ska pröva om det föreligger sådana konkreta omständigheter som ger rätt till utbetalning av ersättningen. - För att kostnaden ska vara ersättningsgill ska assistansarbete ha utförts dvs det ska ha funnits ett anställningsavtal från den tidpunkt från vilken retroaktiv ersättning yrkas. - Om den enskilde har anlitat en assistansanordnare ska det också ha funnits ett uppdragsavtal (kundavtal, hos vissa anordnare kallat medlemsavtal). - Tidrapporter för utfört arbete. Tidrapporterna kan dock upprättas i efterhand.
Ansvarig för utförandet	Ansvarig enhetschef inom Omsorgsförvaltningen. Insatsen utförs av anställd person. Önskemål om val av personlig assistent skall i möjligaste mån tas hänsyn till.

Ledsagarservice 9 § 3

Typ av insats innehåll	Insatsen innebär att ledsagas, beledsagas, få sällskap till och från kultur- och/eller fritidsaktivitet, besöka vänner (då den enskilde inte själv kan ta sig själv till och från) eller bara för att promenera. Insatsen är alltså knuten till aktiviteter utanför hemmet och utförs av en anställd person. I insatsen ingår ej omvårdnad enligt 9 e § LSS. Omvårdnadsinsatser kan dock förekomma under ledsagningen. Ledsagaren kan hjälpa till med t.ex. hygien, toalettbesök eller att äta, om det behövs för att insatsen skall gå att genomföra.
Syfte och målgrupp	Syftet med insatsen är att bryta isolering. Insatsen skall underlätta för personer med omfattande funktionsnedsättningar att kunna delta i samhällslivet samt att ha kontakter med andra.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Rätten till insats bedöms utifrån rådande rättsläge. I beslutet skall anges antal timmar per halvår med möjlighet att nyttja under heldag med max 10 timmar per dag.
Avgift, omkostnader	Insatsen är avgiftsfri Den enskilde får själv bekosta de omkostnader som uppkommer i samband med insatsen. Detta innebär att i beslut om ledsagarservice ingår det inte beslut om ekonomisk ersättning för aktiviteter, transport eller kost för brukaren eller ledsagaren.
Särskilda villkor, undantag	Insatsen beviljas i regel inte för utlandsresor eller längre semesterresor då det inte är en enklare aktivitet. Beviljas i regel inte om den enskilde bor i gruppbostad och har daglig verksamhet, då den enskilde då inte är socialt isolerad. Om brukaren ej får behovet tillgodosett via boendet är det viktigt att lyfta detta med ansvarig enhetschef för boendet.
Ansvarig för utförandet	Ansvarig enhetschef inom Omsorgsförvaltningen. Insatsen utförs av anställd person. Önskemål om val av ledsagare skall i möjligaste mån tas hänsyn till. Anhöriga eller personer inom det närmaste nätverket bör inte förordnas som ledsagare då insatsen syftar till att öka den enskildes sociala sammanhang.

Kontaktperson 9 § 4

Typ av insats innehåll	Insatsen innebär att få ett icke-professionellt stöd av en människa (lekman) med stort engagemang och intresse av andra människor. Kontaktpersonen skall vara en medmänniska. Kontaktpersonen kan ge enklare råd och vara en förespråkare för den enskilde i enklare frågor.

	Kontaktpersonen får inte ta ansvar för frågor som faller inom god mans uppdraget eller är av juridisk karaktär. I insatsen ingår ej omvårdnad enl. 9 e § LSS.
Syfte och målgrupp	Syftet med insatsen är att bryta isolering. Insatsen skall ge samvaro och hjälp till kultur och fritidsverksamhet. Barn under 15 år ska gå i lagstadgad grundskola och har sin familj och då bedöms barnet generellt inte vara socialt isolerat.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Beviljas generellt med 2 tillfällen per månad. Övrig kontakt kan ske via telefon eller mailkontakt dvs för planering av den gemensamma tiden. En helhetsbedömning görs kring om behovet av social kontakt tillgodoses med andra insatser. Beslut om bostad med särskild service, ledsagning, daglig verksamhet, korttidsvistelse eller annan insats som syftar till att bryta isolering ska vägas in vid bedömningen.
Avgift, omkostnader	För insatsen uttages ingen avgift. Kontaktpersonen arvoderas. Den enskilde betalar dock sina egna omkostnader.
Särskilda villkor undantag	Beviljas i regel inte om den enskilde bor i gruppbostad och har daglig verksamhet, då den enskilde då inte är socialt isolerad. Om brukaren ej får behovet tillgodosett via boendet är det viktigt att lyfta detta med ansvarig enhetschef för boendet.
Ansvarig för utförandet	Ansvarig enhetschef inom Omsorgsförvaltningen. Insatsen utförs av person som kontrakteras av Trollhättans Stad. Verkställighet ska i möjligaste mån ta hänsyn till den enskildes önskemål av kontaktperson. Anhöriga eller personer inom det närmaste nätverket bör inte förordnas som kontaktperson då insatsen syftar till att öka den enskildes sociala sammanhang.

Avlösarservice i hemmet 9 § 5

Typ av insats, innehåll	Insatsen utförs i hemmet eller i direkt närhet till den enskildes hem. Många personer med funktionsnedsättningar bor hos sina föräldrar och vårdas av anhöriga. De anhöriga behöver ofta avlösning från uppgiften för att vila eller för att genomföra egna aktiviteter. Avlösning kan också vara en förutsättning för att föräldrarna ska kunna ägna sig åt barnets syskon eller resa bort. Insatsen bör kunna erbjudas som en regelbunden insats och som en lösning vid akuta behov. Insatsen bör vara tillgänglig under dagtid, kvällar och nätter samt under helger, men ska inte beviljas för att möjliggöra förvärvsarbete.

	I insatsen ingår tillsyn och det kan ingå omvårdnad om barnet ex. toalettbesök samt ett visst praktiskt stöd så som att ex. värma enklare måltid.
Syfte och målgrupp	Syftet med insatsen är att ge vårdnadsgivare, föräldrar och syskon utrymme för varandra, föräldrarna tid för egna aktiviteter eller tid för att vila.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Avlösarservice är framförallt en regelbunden insats, som ger framförallt föräldrar möjlighet att med jämna tidsintervall få ”egen” tid. I beslutet skall anges antal timmar per vecka eller månad. Kan i vissa särskilda fall ske under hela dygnet.
Avgift, omkostnader	Ingen avgift.
Särskilda villkor, undantag	Ska inte överstiga den tid som föräldern själv aktivt ansvarar för barnet. Separerade föräldrar och samboende föräldrar med gemensam vårdnad skall som huvudregel avlasta varandra inom ramen för det normala föräldraansvaret. (hänvisning till barnkonventionen och barnets rätt till sina föräldrar). Har man korttidsvistelse är behovet generellt redan tillgodosett.
Ansvarig för utförandet	Ansvarig enhetschef inom Omsorgsförvaltningen. Önskemål om val av avlösare skall i möjligaste mån tas hänsyn till av verkställigheten. Avlösaren skall ej tillhöra den närmaste familjekretsen. Familjehemsföräldrar är i detta fall att jämställa med föräldrar.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet 9 § 6

Typ av insats, innehåll	Insatsen innebär att omsorgsansvaret tillfälligt flyttas utanför det egna hemmet till verksamhet eller annan person än föräldrar/ närstående. Korttidsvistelse kan anordnas i olika former, till exempel i särskilda korttidshem, genom stödfamilj eller i form av lägervistelse. Vid behov av avlösning/avlastning se även avlösarservice i hemmet och Korttidstillsyn. Vid behov av miljöombyte/rekreation se även ledsagarservice och Kontaktperson.
Syfte och målgrupp	Syftet med insatsen är att tillfälligt avlösa/avlasta föräldrar/närstående och/eller ge miljöombyte/rekreation för den enskilde. När ansökan gäller barn är det viktigt att beakta barnets behov av sammanhang och rätt till sitt hem. Beakta vad anges för skäl till ansökan? -finns det ett behov av avlastning för anhörig? -finns det behov av miljöombyte och rekreation? -finns det planer på att flytta hemifrån?

	-uttrycker personen behov av frigörelse och skapa ett självständigare liv inför vuxenblivandet och som vuxen? Det ska tydliggöras vid beslut vilken del som avser avlösning för förälder och vilken del som avser rekreation och miljöombyte.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Korttidsvistelse ska ej ha större omfattning än den tid som föräldrar aktivt ansvarar för sina barn och barnet/ungdomen har tillgång till sitt hem. Tid i skola/fritids, eller när barnet/ungdomen är i annan verksamhet ska inte räknas med i aktiv tid, då förälder ansvara för sitt barn/ungdom. Natt då den enskilde sover utan insats ska inte heller inräknas som aktiv tid. Barnets behov, ålder och mognad ska i större mån vara styrande. I beslutet skall omfattningen korttidsdygn anges med tillfällen per år. Hänsyn tas ej till specifika önskemål exempelvis vistelse på helg, då behovet tillgodoses alla dagar. Vid ansökan om utförande av insats på specifik dag exempelvis på helger avslås begäran med hänvisning till att hur insatsen skall utföras görs upp i samråd med verkställigheten utifrån verksamhetens- och så långt det är möjligt, den enskildes behov. Korttidsvistelse erbjuds ej under två veckor under sommarlovet samt röda dagar under storhelger.
Avgift	För insatsen får avgift ej uttagas enligt 21 § LSS. Ersättning för kostnader som avser måltider får uttas, dock ej högre än kommunens självkostnader.
Särskilda villkor, undantag	Insatsen ersätter inte korttidstillsyn som ges i samband med skolgång. Insatsen korttidsvistelse syftar inte enbart till att hitta kompisar, det tillgodoses med andra insatser såsom kontaktperson och ledsagarservice. Korttidsvistelse då anhörig arbetar som assistent, se HFD mål nr 4967-16. Rätten till korttidsvistelse utanför hemmet minskar efter att enskild fyllt 18 år, insatsen riktar sig i huvudsak till barn och ungdomar. se HFD 2018 ref. 20, RÅ 2006 ref.66. Vid delad vårdnad ska föräldrarnas gemensamma ansvar för barnets tillsyn och omsorg beaktas. Separerade föräldrar med gemensam vårdnad skall som huvudregel avlasta varandra inom ramen för det normala föräldraansvaret.
Ansvarig för utförandet	Ansvarig enhetschef inom Omsorgsförvaltningen.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år 9 § 7

Typ av insats, innehåll	Insatsen innebär att skolungdom över 12 år med funktionsnedsättning, som har förvärvsarbetande eller studerande vårdnadshavare, kan ha rätt till korttidstillsyn utanför det egna hemmet om behovet inte tillgodoses på annat sätt. Korttidstillsyn kan ses som en förlängd skolbarnomsorg och i insatsen ingår omvårdnad, stöd och service. Insatsen erbjuds före och efter skoldagens slut, samt under lov. Under två veckor på sommaren kan korttidstillsynen komma att erbjudas i annan verksamhet.
Syfte och målgrupp	Korttidstillsyn är för skolungdom som av olika skäl ej klarar att vara själva i hemmet och som har behov av att få tillsyn och/eller en meningsfull fritidssysselsättning när vårdnadshavare förvärvsarbetar eller studerar. Korttidstillsynen ska erbjuda en avkopplande och aktiv fritid i trygg miljö med goda vuxenförebilder. Den ska främja social gemenskap samt ge fysisk och psykisk stimulans. Behovet av tillsyn kan variera mycket och måste därför kunna utformas på ett flexibelt sätt.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Korttidstillsynen är tänkt att ta vid då den fritidsverksamhet som kommunen enligt skollagen (14 kap 7 §) är skyldiga att erbjuda upphör. Korttidstillsyn ska ske före och efter skolans slut samt under lov, studiedagar och längre lov men inte under helgdagar. Korttidstillsynen ska planeras med hänsyn till vårdnadshavares resetid till/från jobb/skola.
Avgift	För insatsen får avgift ej uttagas enligt 21 § LSS. Ersättning för kostnader som avser måltider får uttas, dock ej högre än kommunens självkostnader. Avgift för måltid uttas från Utbildningsförvaltningen, Trollhättans stad.
Särskilda villkor, undantag	Korttidstillsyn kan också beviljas skolungdom av sociala skäl eller där skolungdom är i behov av meningsfull sysselsättning även om vårdnadshavare ej förvärvsarbetar eller studerar.
Ansvarig för utförandet	Utbildningsförvaltningens anpassade grund- och gymnasieskola.

Boende i familjehem och bostad med särskild service för barn och unga 9 § 8

Typ av insats, innehåll	Boende i familjehem och bostad med särskild service för barn och unga är en insats som kan komma i fråga först om barnet, trots stödinsatser i hemmet, inte

	kan bo i det egna hemmet. Insatsen skall ses som ett komplement till det egna föräldrahemmet, en kompletterande varaktig uppväxtmiljö. Den kan endast bli aktuell för ett barn med omfattande funktionshinder och som på grund därav har behov av detta särskilda stöd. Ett av socialtjänstens viktigaste mål är att skapa förutsättningar för att barn med funktionsnedsättningar skall kunna växa upp i sitt föräldrahem och det är viktigt att beakta barnets behov av sammanhang och rätt till sitt hem. Vid ansökan om bostad med särskild service ska andra insatser såsom personlig assistans, avlösarservice och korttidsvistelse beaktas som alternativ till att möjliggöra kvarboende i sin familj. I insatserna ingår enl. 9 e § LSS omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.
Syfte och målgrupp	**Boende i familjehem** Insatsen innebär att ett barn på grund av sin funktionsnedsättning stadigvarande bor i en annan familj än den egna. Det är i första hand personer med funktionsnedsättningar med stort omvårdnadsbehov och där stödinsatser i det egna hemmet inte varit tillräckliga, som gör att denna insats blir aktuell. **Bostad med särskild service** Insatsen innebär att barnet pga. sin funktionsnedsättning stadigvarande bor i en bostad med särskild service tillsammans med andra barn. Det är ett stort och komplicerat omvårdnadsbehov som skall tillgodoses där stödinsatser i det egna hemmet inte har varit tillräckliga. Syftet med insatsen är att skapa en god boendesituation för barn med mycket omfattande behov av särskilt och speciellt stöd som ställer krav på tillgång till personal med kvalificerad och särskild kompetens I en bostad med särskild service skall personal finnas dygnet runt. Insatsen kan också möjliggöra för en ungdom att studera gymnasieprogram på annat ort då ungdomen ej kan genomföra studierna utan stöd i form av boende med särskild service.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Insatserna begränsas åldersmässigt av när skolgången inom det allmänna skolväsendet upphör.
Avgift	Föräldrar är skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader för omvårdnaden av barnet enl. 20 § LSS. Förälders underhållsskyldighet upphör när barnet fyller 18 år. Går barnet i skolan efter denna tidpunkt är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, dock längt till och med att barnet fyller 21 år. Förälder som ej är vårdnadshavare debiteras också en avgift i nivå med underhållstöd. Därav tas en egenavgift ut av båda vårdnadshavare.

	När ungdomen har fyllt 18 år tas en avgift ut för mat och hyra förutsatt att ungdomen har en inkomst. Om ungdomen ej har en inkomst tas hyra och avgift för kost ut från juli det år som ungdomen fyller 19 år.
Särskilda villkor, undantag	Behov av placering pga. föräldrasvikt och sociala problem utreds av Arbetsmarknad- och socialförvaltningen. Vid placering av ett barn utanför föräldrahemmet så sker alltid en samverkan med skolan då barnet måste fullfölja skolgång på den ort barnet placeras i. Innan beslut fattas gällande boende med särskild service vid gymnasiestudier på annan ort tas en kontakt med Kunskapsförbundet Väst för besked om ungdomen kommer att bli antagen till sökt gymnasieprogram. Vid ansökan om bostad med särskild service i samband med skolgång, kolla upp att aktören har tillstånd att bedriva verksamhet enligt LSS 9 § 8. Vid bedömningen av rätten till bostad med särskild service i samband med gymnasiestudier ska beaktas om det är rimligt och finns förutsättningar att pendla till och från skolan. Om aktören inte har LSS- tillstånd, se även förstärkt boendestöd enligt SoL.
Ansvarig för utförandet	Vid familjehem ansvarar Arbetsmarknad- och socialförvaltningen att hitta familjehem, Vid familjehemsplacering ansvarar familjehemshandläggare för uppföljning och omprövning av familjehemmet. I övrigt gäller socialtjänstlagens bestämmelser om medgivande enl. 6 kap 6 § SoL. Vårdplan skall upprättas enl. 11 kap 3 § SoL. Vård i annat hem än det egna skall övervägas minst en gång i halvåret enl. 6 kap 8 § SoL. Görs av familjehemshandläggare på Arbetsmarknads- och socialförvaltningen. Vid bostad med särskild service ansvarar privata aktörer genom uppdrag av Omsorgsförvaltningen att verkställa beslut. Boendekoordinatorn ansvarar för att hitta boende och skicka uppdrag till aktuell privat aktör. Enhetschef inom OFF ansvarar för att upprätta avtal och verksamhetschef skriver på avtalet. Vid boende utanför kommunen skall ansvarig avgiftshandläggare för köpta platser informeras att ett beslut har fattats och lämna personuppgifter om föräldrarna för att kunna ta ut avgift. Detta sker vid varje nytt beslut som gäller barn. Vid gymnasiestudier får elev betala hyra och mat till skolan. Om skolan istället fakturerar Omsorgsförvaltningen för dessa kostnader så ska avgiftshandläggare informeras. Avgiftshandläggare kommer då fakturera vårdnadshavare för motsvarande kostnader.

Bostad med särskild service f vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna 9 § 9

Typ av insats, innehåll	**Servicebostad** Är en fullvärdig bostad med god tillgänglighet där service och omvårdnad ges dygnet runt. Den enskilde ska kunna uppsöka stöd från personalen och kunna klara att förflytta sig till den gemensamma delarna eller kunna uppmärksamma behovet genom att till exempel kontakta personal via telefon. Den enskilde har inte behov av personal direkt utanför sin dörr men behöver tillgång till personalstöd under hela dygnet. Servicebostäder kan vara förlagda i vanligt flerfamiljshus, samlade i en trappuppgång, utspridda i olika hus eller trappuppgångar med en gemensam baslägenhet eller som enstaka lägenheter kopplade till en gruppbostad. **Gruppbostad** Gruppbostaden är tänkt för dem med ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. Är ett boende med gemensamma service- och gemensamhetsutrymmen med erforderlig fast kollektiv bemanning dygnet runt som skall täcka de boendes hela stödbehov. Gruppbostaden kan vara ett hus med flera lägenheter, radhuslänga, en grupp friliggande småhus eller en del av ett vanligt flerfamiljshus. Varje enskild disponerar sin egen lägenhet och har tillgång till gemensamma utrymmen för umgänge. Den enskilde skall förutom gemensamma aktiviteter inom eller utanför boendet erbjudas möjlighet till stöd med individuellt anpassade fritidsaktiviteter utanför boendet vid minst ett tillfälle per vecka. Med fritidsaktiviteter avses aktiviteter som ligger utöver vardagliga sysslor. I begreppet vardagliga sysslor återfinns t.ex. veckoinköp, besök på återvinningscentralen, bank och apoteksärenden osv. I insatsen bostad med särskild service i form av gruppbostad eller servicebostad ingår service, omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter enligt 9 c § LSS. **Annan särskilt anpassad bostad** Är ett boende som innebär en fullvärdig lägenhet i det normala bostadsbeståndet, som anpassats för funktionshindrade. Anpassningen avser en grundanpassning såsom borttagna trösklar, breddade dörrar, ev. dörröppnare, anpassad toalett. För individuellt utprovade anpassningar hänvisas till ansökan om bostadsanpassningsbidrag. I denna insats ingår inte service, omvårdnad, fritids- och kulturverksamhet. I en annan särskilt anpassad bostad kan den enskilde erhålla ledsagarservice, hjälp i hemmet eller personlig assistans.

Syfte och målgrupp	Insatsen skall ses som ett bostadsalternativ för personer där funktionsnedsättningen medför ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändigt. I princip skall stödet täcka den enskildes hela stödbehov. Bostad med särskild service kan också beviljas vid stor oro hos den enskilde. Vid behov av punktinsatser så hänvisas den enskilde till att ansöka om andra insatser så som ex. hemtjänst, boendestöd, ledsagarservice osv.
Särskilda villkor och undantag	Om den enskilde har ett aktivt missbruk och det är den dominerande problematiken så har den enskilde ej rätt till bostad med särskild service, den enskilde hänvisas till Arbetsmarknad och socialförvaltningen. Om den enskilde har ett omfattande omvårdnad och tillsynsbehov på grund av sin funktionsnedsättning och där till har ett missbruk så kan den enskilde beviljas bostad med särskild service. Om den enskildes behov av bostad med särskild service inte är klarlagt så kan boendestödet få ett särskilt uppdrag att under 3 månader utföra boendestöd hos den enskilde. Syftet är att utreda den enskildes förmågor i den dagliga livsföringen. Underlaget ska sedan ligga till grund för vidare bedömning avseende den enskildes rätt till bostad med särskild service. Förutsätter att den enskilde samtycker.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Beslutet ska generellt inte tidsbegränsas men kan vid särskilda förutsättningar fattas med förbehåll.
Avgift	Kostnader för insatser får inte tas ut enl. 21 § LSS i andra fall än §§ 18 – 20. Den enskilde betalar hyra (marknadsmässig) för bostaden. Kostnader för mat och andra personliga behov ingår ej i insatsen utan är sådant som den enskilde själv ansvarar för. När ungdomen har fyllt 18 år tas en avgift ut för mat och hyra förutsatt att ungdomen har en inkomst. Om ungdomen ej har en inkomst tas hyra och avgift för kost ut från juli det år som ungdomen fyller 19 år. Avgift tas ut för LSS-hälsan.
Ansvarig för utförandet	Ansvarig enhetschef inom Omsorgsförvaltningen.

Daglig verksamhet enligt 9 § 10

Typ av insats, innehåll	Insatsen innebär att personer som tillhör personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig har rätt till daglig verksamhet, meningsfull daglig sysselsättning/aktivitet utanför det egna hemmet. Verksamheten ska ge stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap enligt den enskildes önskemål. Daglig verksamhet är inte en anställningsform.

	Det är inte fråga om ett avlönat arbete och syftet är inte att producera varor eller tjänster. Däremot kan verksamheten utformas så att den bidrar till att öka personens förutsättningar att senare få en anställning i arbetslivet. Omvårdnad enl. 9 e § LSS ingår i insatsen. Innehållet i insatsen är ej verksamhet/tillsyn utöver sysselsättningens tid. Detta ev. behov får tillgodoses med andra insatser.
Syfte och målgrupp	Syftet är att den enskilde skall kunna vara i meningsfull daglig aktivitet. Insatsen skall bidra till personlig utveckling och främja delaktighet i samhället. Den skall också motverka passivisering och isolering. Insatsen har som övergripande mål att utveckla den enskildes ev. möjlighet till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller arbetsmarknadsåtgärder. Denna insats har endast de personer rätt till som tillhör personkretsen 1 § 1. och 2. LSS.
Tidsåtgång, frekvens, omfattning	Omfattning ska individuellt anpassas. Daglig verksamhet är stängt pga. semester två veckor per sommar och röda dagar.
Avgift, ersättning	Insatsen är avgiftsfri. Habiliteringsersättning utbetalas till den enskilde per närvarodag.
Särskilda villkor, undantag	Dagens pensionssystem erbjuder en flexibel pensionsålder med en rätt att kvarstå i anställning till 67 år. Rätten till insatsen daglig verksamhet enligt LSS kan därför, under nuvarande förhållanden, inte anses kvarstå längre än till 67 års ålder. (HFD 2013-927) Den enskilde har ingen rätt att få insats i annan kommun på grund av särskild diagnos om behovet kan tillgodoses i hemkommunen (se KR i Göteborg 2010-10-14, mål nr 2180-10).
Ansvarig för utförandet	Ansvarig enhetschef inom Omsorgsförvaltningen.